

Lodz | לודז

1945

Michal Friedman | מיכאל פרידמן

This is me [top row, third from left] with my colleagues in the Political and Educational Officers' School, where I became a major.

In Lublin, a Jewish club had been established for all the survivors who registered, and while I was in town I stopped by to see if I could perhaps find an old friend. Dinner was served; I was sitting there – and right across from me a man was sitting, and it seemed to me I knew his face. All of a sudden, he speaks to me: 'Friedman?' And I say: 'Feldszu!' It was my last teacher from Kovel! We embraced each other over the table. Feldszu saw what was coming and left for Israel soon after.

אני עומד (שלישי משמאל בשורה העליונה) עם עמיתי בבית הספר לקציני פוליטיקה וחינוך, שם התמניתי לרב סרן.

בלובלין, הוקם מועדון יהודי בעבור ניצולי השואה שגרשמו. בזמן ששהיתי בעיר עברתי במקום כדי לראות אם אוכל למצוא חבר ותיק. ארוחת הערב הוגשה; ישבתי שם - ומולי ישב אדם שנראה לי מוכר. לפתע, קרא אלי: „פרידמן?“ וקראתי לעברו „פלדצו!“ היה זה המורה האחרון שלי מקובל! חיבקנו זה את זה מעל השולחן. פלדצו חזה את העתיד להתרחש ועזב לישראל זמן קצר אחרי כן.

LOCATION UNKNOWN | מיקום לא ידוע

1910s | בסביבות 1910

Maria Ziemna | מריה זיימנה

This is a picture of my grandfather and his friends in the army. I don't know where and when it was taken, and I can't even point out which one is Grandpa.

When it comes to my grandfather, Herman Rumeld, I know that he used to play poker with me and tell me stories when I was a child, and I know that he used to write. I don't know whether it was in Yiddish or in Hebrew, but he wrote stories in one of those two languages, apparently very good ones. They all got lost, though. I also know that he was a teacher when he was young, but I don't know what he taught. During World War I, he was in the Austrian army. He was wounded and later had a disability pension.

זוהי תמונה של סבי וחבריו מהצבא. אינני יודעת היכן או מתי היא צולמה, ואפילו אינני יודעת מי מבין המצולמים הוא סבי.

בכל הנוגע לסבי, הרמן רומלד, אני זוכרת שבילדותי הוא נהג ל שחק עימי פוקר ולספר לי סיפורים. אני גם יודעת שהוא נהג לכתוב. אני יודעת אם הוא נהג לכתוב באידיש או בעברית, אבל הוא כתב סיפורים באחת מהשפות הללו. כנראה, היו אלה סיפורים טובים, אך כולם אבדו. הוא היה מורה בצעירותו, אך איני יודעת איזה מקצוע לימד. במהלך מלחמת העולם הראשונה, הוא שירת בצבא האוסטרי. הוא נפצע, וכתוצאה מכך קיבל קצבת נכות.

סוקוליקי | SOKOLIKI

1915

יוליה שיינר | Julia Scheiner

This is a picture of my father, Henrik Mestitz, during World War I.

He was commanding a full crew. There were many officers, and each brought along his wife. There were times when the blanket of snow was so thick that the soldiers had to dig tunnels to get from house to house. It looks like it was autumn in this picture, because they are wearing warm clothes. I don't know anyone in this picture other than my father. He's the one standing on the woodpile. I don't really know what they are doing, though they may have been burning charcoal.

זוהי תמונה של אבי, הנריק מֶסְטִיץ, במלחמת העולם הראשונה.

הוא פיקד על צוות שלם. היו שם הרבה קצינים וכל אחד הביא עמו את אשתו. היו פעמים בהן השלג היה עמוק כל-כך עד שהחיילים נאלצו לחפור מנהרות כדי לעבור מבית לבית. נראה שהתמונה צולמה בסתיו, כי החיילים לובשים בגדים חמים. אינני מזהה אף אחד בתמונה מלבד אבי. הוא זה שעומד על ערימת בולי העץ. אני לא יודעת מה הם עשו, אבל ייתכן שהם שרפו עצים לפחם.

LOCATION UNKNOWN | מיקום לא ידוע

שנות ה-40 | 1940s

ליאופולד סוקולובסקי | Leopold Sokolowski

I lost everyone in the war, absolutely everyone.

I joined the army afterwards, and that's me, aged 21. A year later I met Gabriela Utrata, who wasn't Jewish. We fell in love, and I went to meet her parents. I thought maybe her father would be against me because of my religion. But he said, "Young man, before the war, I used to go to jail with Jews. I would be proud to have you, a Jewish man, for a son-in-law."

איבדתי את כולם במלחמה, ממש את כולם.

הצטרפתי לצבא לאחר מכן, והנה אני בגיל 21. כעבור שנה, פגשתי את גבריאלה אוטרטה, שלא הייתה יהודיה. התאהבנו, ופגשתי את הוריה. חשבתי שאביה עשוי להתנגד לנישואינו בגלל יהדותי, אבל הוא אמר, "בחור צעיר, לפני המלחמה נשלחתי לכלא עם יהודים. אני אהיה גאה בכך שיהיה לי חתן יהודי."

ZAMOSC | ז'מושץ

1938

מייציסל אב ווינריב | Mieczyslaw Weinryb

This is a picture of me as a soldier.

I was called up in 1937. It was what my father wanted, too. He said that I would learn to fight, and that that could prove useful later on in Palestine. I served at Wlodzimierz Wolynski, in the 23rd infantry regiment. Later I was transferred to Pogorsk near Baranowicze. They were building a base there and I knew about construction. We put up wooden barracks for the soldiers and other quarters.

זוהי תמונה שלי כחייל.

גוייסתי לצבא בשנת 1937. זה גם מה שאבי רצה. הוא אמר שבצבא אלמד להילחם, וזו מיומנות שתוכח כשימושית מאוחר יותר בפלשתינה. שירתי בוולודזימארז' וולינסקי, בחטיבה הרגלית ה-23. בהמשך הועברתי לפוגורסק אשר ליד ברנוביץ'. נבנה שם בסיס צבאי ואני הבנתי בנושאי בנייה. בנינו את מבני העץ ששמשו למגורי החיילים וכן בניינים נוספים.

HAMMERSTEIN | האמרשטיין

1915

Irena Wygodzka | אירנה וויגודטסקה

This is a picture of my father, Herman Beitner, when he was in the Prussian Army during World War I. He is standing fourth from the right.

I remember my mother telling me that she waited for my father for seven years while he was in the Prussian Army. They only got married after he was discharged in 1918. I think they got married in 1919, because my brother, Natan, was born in 1921, and I was born in 1922.

זוהי תמונה של אבי, הרמן בייטנר, בהיותו חייל בצבא הפרוסי בזמן מלחמת העולם הראשונה. הוא הרביעי מימין.

אמי סיפרה לי שהיא חיכתה לאבי במשך שבע שנים בזמן שישרת בצבא הפרוסי. הם התחתנו רק לאחר שחרורו בשנת 1918. אני חושבת שהם התחתנו ב-1919, כי אחי נתן נולד ב-1921 ואני נולדתי ב-1922.

פוזנאן | POZNAN

1938

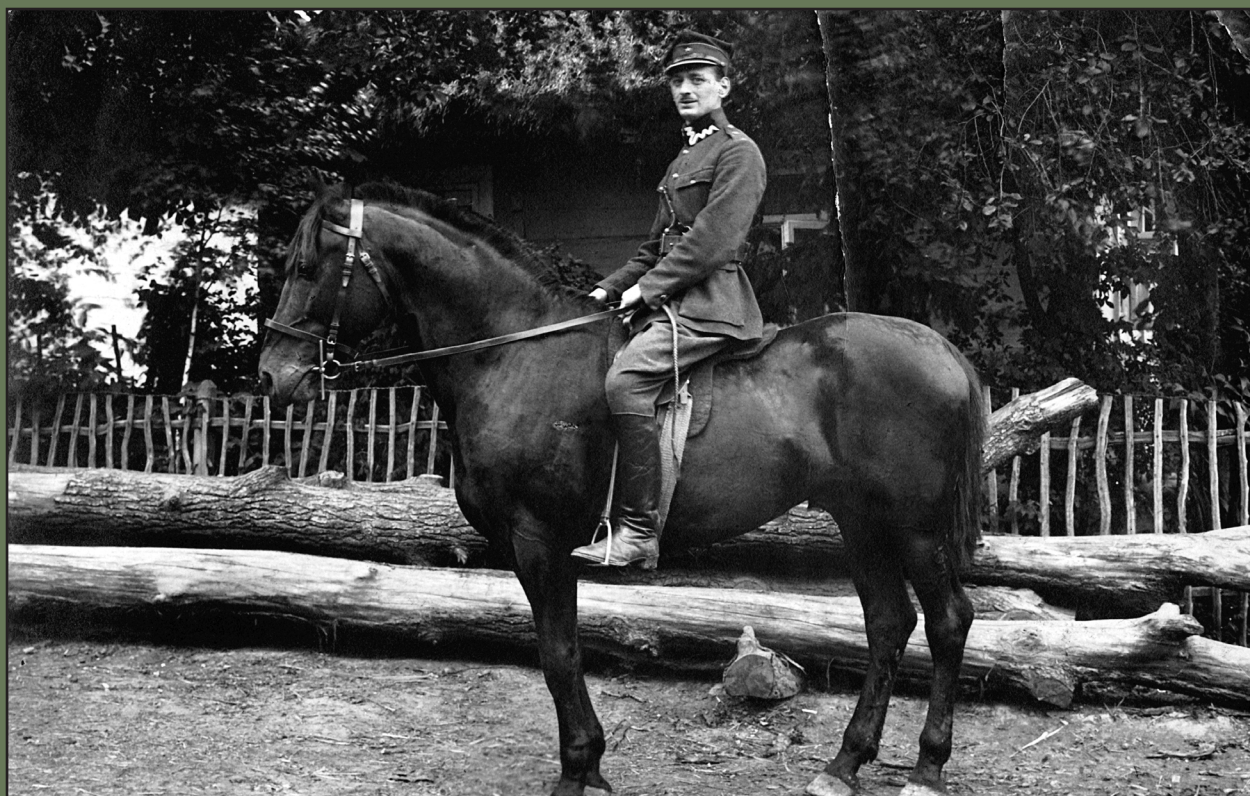
יעקב ברומברג | Jakub Bromberg

I was one of six brothers. Here is my brother Moszek Majer, when he was serving in the 57th Infantry Regiment.

Unfortunately, Moszek died in battle, defending Warsaw in September 1939. Later I asked my cousin, "so where's the grave?" He said he had seen a grave with a helmet on it bearing the name Moszek Majer Bromberg. But I also heard that a woman had come and dug up the grave, and to this day I don't know what happened.

הייתי אחד מששה אחים. הנה אחי מושק מאייר, בזמן ששירת בגדוד הרגלים החמישים ושבעה.

למרבה הצער, מושק נהרג בקרב כשהגן על וורשה בספטמבר 1939. מאוחר יותר שאלתי את בן-דודי: „איפה הקבר שלו?". הוא אמר שהוא ראה קבר עם קסדה מעליו שנשא את השם מושק מאייר ברומברג. כמו כן שמעתי שאישה הגיעה, חפרה ופתחה את הקבר, ועד היום איני יודע מה קרה.

LOCATION UNKNOWN | מיקום לא ידוע

שנות ה-30 | 1930s

הנריק לבאנדובסקי | Henryk Lewandowski

Here is my maternal grandmother's brother, Henryk Wislicki, an officer in the Polish army. Theirs was a wealthy, and deeply patriotic, family. Some of them had even converted.

Uncle Henryk was stationed near the Bug River in 1939, and he was on the front lines on September 22 or 23 when the Soviet bombardments and invasion began. Henryk had gone to Grabowice with his unit, and the shelling was terrible. Word came back to us that a Polish officer had been killed, so my mother had to go and make all the funeral arrangements.

זהו אחיה של סבתי מצד אמי, הנריק ויסליצקי, ששירת כקצין בצבא הפולני. משפחתם הייתה אמידה ומאוד פטריוטית. כמה מבני משפחתם אפילו התנצרו.

דוד הנריק הוצב ליד נהר הבוג בשנת 1939 ושרת בקו החזית ב-22 או ב-23 בספטמבר, כאשר החלו הפלישה וההפצצות הסובייטיות. הנריק ויחידתו עברו לגראבוביץ. ההפגזה הייתה נוראית. לאוזנינו הגיעה שמועה על אודות קצין פולני שנהרג, ואמי דאגה לכל סידורי ההלוויה.

קרקוב | CRACOW

1936

יוסף סברין | Jozef Seweryn

First from left is my grandfather - Jakob Kraus - in the front of his hairdressing salon.

In the 1880s Grandfather opened a hairdressing salon in Cracow, in the Podgorze district. Several apprentices worked in the shop as well as Grandfather. They learned the trade at his shop and later left to start their own businesses. The apprentices would change every three years. It was a unisex shop. Grandfather had many customers. A cut cost one zloty.

הראשון משמאל הוא סבא שלי - יעקב קראוס, בפתח המספרה שלו.

בשנת 1880 בקירוב, פתח סבא מספרה בקרקוב, במחוז פודגוז'ה. כמה מתלמידים עבדו ביחד עם סבא, למדו את המקצוע במספרה ומאוחר יותר עזבו כדי לפתוח מספרות משלהם. המתלמידים היו תחלפים כל שלוש שנים. זאת הייתה מספרה גם לגברים וגם לנשים. לסבא היו הרבה לקוחות. תספורת עלתה זלוטי אחד.

WARSAW | בורשה

שנות ה-90 | 1990s

מיכאל פרידמן | Michal Friedman

This is me teaching Yiddish. I taught Hebrew at the university for several years, while also teaching a Yiddish language class.

In my many years of teaching, about 700 students took my classes. Most of my students are non-Jewish Poles. Today's young Jews are from a different world than the one I was born in, and so are the young Poles. There is a group that learned Yiddish with me for years, all non-Jews. We studied Yiddish literature and discussed it in Yiddish. Even now, they continue to meet somewhere to talk in Yiddish, and they're really doing it. Go figure.

זה אני מלמד יידיש. לימדתי עברית באוניברסיטה במשך כמה שנים, ובאותו זמן גם לימדתי יידיש בכיתה אחת.

בשנות ההוראה הרבות שלי, לימדתי כ-700 תלמידים. רוב תלמידי היו פולנים לא-יהודים. כיום, צעירים יהודים באים כבר מעולם שונה מזה שבו נולדתי, וכך גם הפולנים הצעירים. במשך שנים למדה אצלי קבוצה שכל תלמידיה היו לא יהודים. למדנו ספרות אידית והדיונים אודותיהם התקיימו ביידיש. אפילו כעת, הם ממשיכים להיפגש כדי לדבר ביידיש. הייתם מאמינים?

LODZ | לודז

שנות ה-50 | 1950s

דנוטה מנייבסקה | Danuta Mniiewska

This is me (first from the right) in the Nowy Theatre playing a role of Mathurine in Molier's Don Juan.

In 1949 I decided to take an entrance exam to the Theatre School in Lodz. I made the application. It was a competition-type exam, as is usual in art schools. I remember the anxiety, I had prepared several pieces for the exam. And reportedly I performed very well. The question of looks was also important - I was a pretty girl. How this helps in life... Out of several hundred candidates only twenty were admitted, chiefly girls.

זו אני (הראשונה מימין) בתיאטרון נובי מגלמת תפקיד של מאות'רין במחזהו של מולייר - דון ג'ואן.

בשנת 1949 החלטתי לעמוד במבחן כניסה לבית ספר למשחק בעיר לודז'. הגשתי מעומדות. המבחן היה בדגם תחרותי, כמקובל בבתי ספר לאומנויות. אני זוכרת את החרדה. אני הכנתי כמה קטעי משחק למבחן. לפי הדוחות, הופעתי הייתה טובה מאוד. המראה החיצוני היה גם הוא משמעותי מאוד - הייתי ילדה יפה מאוד. איך הופעה חיצונית עוזרת בחיים... מבין מאות מתמודדים, נבחרו רק עשרים, רובם בנות.

LUKOW | לוקוב

שנות ה-30 | 1930s

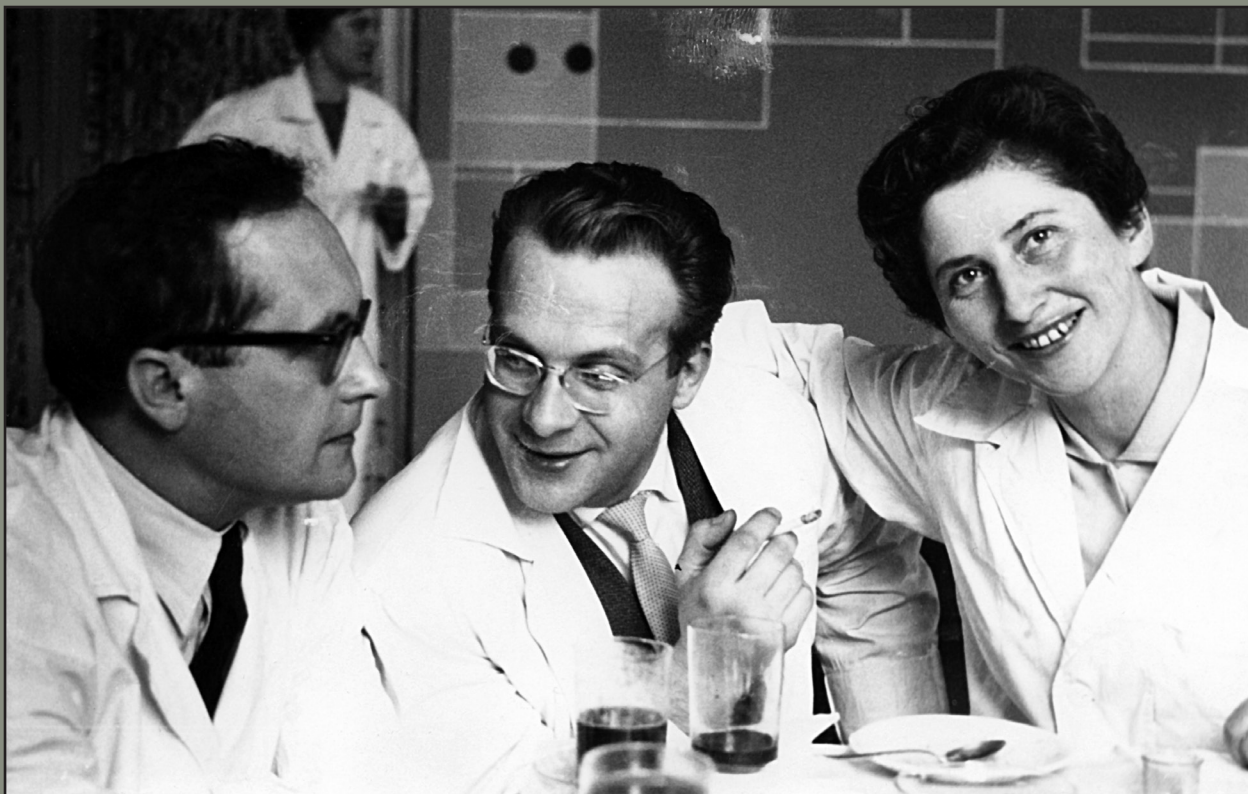
מוישה שנייטר | Mojsze Szejser

This is me, sitting first from the right and my brother Abram Szejser (first from the left) working at one of the cobbler's workshops. Before I started to work as a cobbler, I got some education. I went to elementary school, but only until my dad died in 1932, then that was the end of it. I couldn't go to school any more because I had to go to work. And after that I only attended evening classes.

The owner of this workshop was a Jew called Mojsze Onikman, and that old woman sitting second from left is his mother.

זה אני, יושב ראשון מימין ואחי אברהם שנייטר(הראשון משמאל). אנחנו עובדים באחד מבתי המלאכה לנעליים. לפני שהתחלתי לעבוד כסנדלר, רכשתי קצת השכלה. למדתי בבית ספר יסודי רק עד שאבא שלי נפטר בשנת 1932. אז הסתיימו לימודי בבית ספר, כי הייתי חייב ללכת לעבוד. לאחר מכן למדתי רק בשיעורים שנערכו בערב.

בעל בית המלאכה היה יהודי בשם מוישה אוניקמן, והאישה הזקנה היושבת שנייה משמאל, היא אמו..

LODZ | לודז

שנות ה-60 | 1960s

אירנה ווידיסלבסקה | Irena Wojdyslawska

This is me and my friends from the Psychiatric Clinic. In 1961 I submitted my doctoral dissertation. I defended it in 1962. The title of the dissertation was 'Criminal Issues in Schizophrenia.' I started working immediately in the J. Babicki Psychiatric Hospital.

I became the director of the clinic. I could consider myself a good physician, although, of course, you always ask yourself for more. I was well liked and respected. I retired in 1981. I worked for seventeen more years, but only in a psychiatric outpatient clinic on Bardowskiego Street.

זה אני עם חברי" מהקליניקה הפסיכיאטרית. בשנת 1961 הגשתי את עבודת הדוקטורט שלי ובשנת 1962 הגנתי עליה בעל פה. נושא עבודת הדוקטורט היה „היבטי פשיעה הקשורים לסכיזופרניה (שסעת) „ מיד לאחר הסמכתי כפסיכיאטר, התחלתי לעבוד בבית חולים הפסיכיאטרי 'בביצקי'..

לאחר זמן מה מוניתי למנהל המרפאה. החשבתי את עצמי כפסיכיאטר טוב, אף על פי שציפיתי מעצמי ליותר. אהבו והעריכו אותי. פרשתי לגמלאות בשנת 1981, אך המשכתי לעבוד 17 שנים נוספות במסגרת הקליניקה הפסיכיאטרית של מרפאות חוץ, ברחוב ברדוסקיגו.

ז. סלסקי | Z. SLASKIE

1946

נחמן אלנצווייג | Nachman Elencwajg

Here I am working as a tailor in Zagorze. I'm sitting second from left. It was a former German manufacture; you still can see German sewing machines.

In Zagorze I worked as a tailor at the former Zimmerman's plant. But that lasted for only three weeks because me and some colleagues set up a cooperative. The cooperative was called Zgoda and had some thirty employees, all tailors. Some time later a course for technical managers was organized in Wroclaw and they sent me to attend it. Later I worked at several other tailor cooperatives, first as a technical manager, then as a quality surveyor.

פה אני עובד כחייט בזגורזה. אני השני היושב משמאל. המקום היה לפני כן בית חרושת גרמני; ניתן עדין לראות מכונות תפירה גרמניות.

בזגורזה עבדתי כחייט במפעל שהיה שייך קודם לכן לצימרמן. העבודה שם נמשכה רק שלושה שבועות כי אני וכמה מעמיתי יסדנו אגודה שיתופית. האגודה השיתופית נקראה „זגודה” והיו בה כ-30 עובדים, כולם חייטים. כמה זמן לאחר מכן, ארגנו בוורוצלאב קורס למנהלים טכניים ואני נשלחתי להשתתף בו. מאוחר יותר, עבדתי בכמה אגודות שיתופיות של חייטים, בתחילה כמנהל טכני ואז כמפקח איכות.

ולברז'יך | WALBRZYCH

שנות ה-50 | 1950s

מייציסל אב נימן | Mieczyslaw Najman

This is me with an accountant in the firm I was managing. I'm the one on the right.

There were four mines in Walbrzych and I went to one of them. I wanted to work because I had a wife and children to provide for, even though we weren't officially married. I already had a place to stay, and whatever job they could offer, I would take it. The director proposed me to drive around mines in a truck with two guards in order to exchange food for coal from all these workers. Later, I became the head of the whole supplies department.

זה אני מימין עם מנהל חשבונות בחברה שניהלתי.

היו ארבעה מכרות בולברז'יך והלכתי לאחד מהם. אמנם לא הייתי נשוי באופן רשמי, אך הייתי צריך לפרנס אישה וילדים. כבר היה לי מקום מגורים והייתי לוקח כל עבודה שיכלו להציע לי. המנהל הציע לי לנסוע במשאית סביב המכרות, בליווי שני שומרים, על מנת להחליף עם הכורים אוכל תמורת פחם. יותר מאוחר, מוניתי למנהל מחלקת האספקה.

פּיישצ'ה | PIESZYCE

שנות ה-40 | 1940s

גוסטבה בירנצווייג | Gustawa Birencwajg

This is me, Gustawa Birencwajg, in our orphanage in Pieszyce, during lunch time. I am at the table with my hands to my chin.

After the war, as you can imagine, there were many homeless Jewish children in the city and they started organizing a nursery for them. Because I had worked in a nursery in Russia during the war, they asked me to organize it, because nobody else knew how. There was a Jewish doctor who looked after the older children and I looked after those under the age of three. It all went very well.

זו אני, גוסטבה בירנצווייג, בבית היתומים שלנו בפיישצ'ה, בזמן ארוחת הצהריים. אני יושבת ליד השולחן כשידי תחת סנטרי.

אחרי המלחמה, כפי שאתם יכולים לדמיין לעצמכם, היו בעיר הרבה ילדים יהודים חסרי בית והתחילו לארגן עבורם פעוטון. משום שעבדתי בפעוטון ברוסיה בזמן המלחמה, התבקשתי לארגן את הפעוטון בפיישצ'ה. אף אחד אחר לא ידע כיצד לעשות זאת. במקום היה רופא יהודי שטיפל בילדים הבוגרים ואני דאגתי לאלה שמתחת לגיל שלוש. המקום התנהל טוב מאד.

LEGNICA | לגניצה

שנות ה-80 | 1980s

מיכאל ואז'אגר | Michal Warzager

Me in our prayer room. We used to be a big community here, but just about everyone left. First the young people started going. Some of them said nothing about leaving, but just went and didn't come back. And some of them told me that they were going to Israel.

I go to shul on Saturday. We say Kaddish for those who died; I often lead this. The older folks who didn't emigrate attend pretty regularly. Every Saturday we have a half-liter of vodka, and sometimes someone smuggles in a bottle of his own, so we can always have a drink.

אני בחדר התפילות שלנו. פעם היתה פה קהילה גדולה, אבל כמעט כולם עזבו. בהתחלה הצעירים עזבו. כמה מהם לא אמרו דבר על עזיבה, אלא פשוט עזבו ולא חזרו. חלקם אמרו לי שהם נוסעים לישראל.

אני נוהג ללכת לבית כנסת בשבת. אנו אומרים קדיש על אלו שמתו; אני בדרך כלל מנהל את הקדיש. האנשים המבוגרים שלא היגרו אל מחוץ למדינה, נוכחים באופן קבוע למדי. בכל שבת אנו שותים חצי ליטר וודקה, ולפעמים מישהו מבריח פנימה בקבוק משלו, כדי שתמיד נוכל לשתות כוסית.

זאקופנה | ZAKOPANE

1930

איוון פסטרנאק | Ivan Pasternak

This is my father Teodor Pasternak (second from the left in the middle row) with a group of Maccabi members on a trip to Domber mountain in Ruthenia.

The Maccabi association organized trips on the river Torysa, to the High Tatras and also abroad. My father used to plan the trips. Already in 1926 Maccabi had over 50 members interested in tourism. My father was a keen football player. He played for Maccabi Presov. This was quite a strong team: at a match in Presov on May 31, 1924 it defeated the Torekves team 2-1. Torekves played in the National Football League, whereas the Maccabi players were all amateurs.

זה אביי תיאודור פסטרנאק (שני משמאל בשורה האמצעית) עם קבוצה של חברי אגודת מכבי בטיול להר דומבר ברוטניה.

אגודת מכבי ארגנה טיולים על נהר טורייסה, להרי הטאטרה הגבוהים וגם לחוץ לארץ. אבי תכנן את הטיולים. כבר ב-1926 היו למכבי יותר מ-50 חברים שהתעניינו בתיירות. אבי שיחק בכדורגל בקבוצת מכבי פרשוב. זו הייתה קבוצה חזקה למדי. במשחק שנערך בפרשוב ב-31 במאי, 1924 מכבי הביסה את קבוצת טורקייס 2:1. טורקייס שיחקה בליגת הכדורגל הלאומית, בעוד ששחקני מכבי היו כולם חובבנים.

CRACOW | קרקוב

1915

Emilia Leibel | אמיליה לייבל

Opposite our house in the Cracow suburb of Lagiewniki was a convent, but at the time this picture was taken, during World War I, the nuns had turned it into a hospital.

My Grandfather was a devout Jew and also wealthy. In 1915, when the festival of Pesach was drawing near, he invited the invalid Austrian Jewish soldiers from the convent to spend the holidays with him. That's when this picture was taken.

Dinner was served outside, in the summerhouse. They took the table outside - you can see that the tablecloths aren't straight; they were laid in a hurry, while it was still light.

מול ביתנו בפרברים של קרקוב, בשכונת לגיוניקי, היה מנזר. אבל בזמן מלחמת העולם הראשונה, כשתמונה זו צולמה, הנזירות הסבו את המנזר לבית חולים.

סבי היה יהודי אדוק ועשיר. ב-1915, כשחג פסח התקרב, הוא הזמין את החיילים האוסטריים היהודים הנכים מן המנזר לבלות את החג איתו. אז צולמה תמונה זו.

ארוחת הערב הוגשה בחוץ, בבית הקיץ. הם לקחו את השולחן החוצה – אפשר לראות שמפות השולחן לא ישרות; הן הונחו במהירות, כל עוד עדיין היה אור.

ZAWADA | זאוודה

שנות ה-20 | 1920s

מיאציסלב וויינריב | Mieczyslaw Weinryb

This is the day of Jozef Sztang's departure for Palestine. He was the head of our Zionist group in Zamosc. We all came to say good bye to him. The photo was in my sister's collection in Israel. I took this one and some other photos back to Poland after my sister died. Unfortunately, there is nobody I could identify in this photo, but I remember the event.

My family in Zamosc was strongly Zionist. Both of my sisters left for Palestine in the 1920s. I only wish my parents had. They were murdered in Kovel and I fled with my unit to the east, joined the Soviet army and returned to Poland with them.

זהו יום נסיעתו של יוסף סטאנג לפלשתינה. הוא היה ראש התנועה הציונית שלנו בזמושץ'. כולנו באנו להיפרד ממנו. התצלום שייך לאוסף התמונות של אחותי בישראל. לקחתי אותו ועוד כמה תצלומים חזרה לפולין אחרי שאחותי נפטרה. לצערי, איני מזהה איש בתצלום אבל אני זוכר את האירוע.

משפחתי בזמושץ' היתה מאד ציונית. שתי אחיותי נסעו לפלשתינה בשנות ה-20. הלואי שגם הורי היו עוזבים. הם נרצחו בקובל ואני ברחתי עם היחידה הצבאית שלי למזרח, הצטרפתי לצבא הסובייטי ועמו חזרתי לפולין.

קרקוב | CRACOW

שנות ה-80 | 1980s

דניאל בטרם | Daniel Betram

This picture was taken for the photo exhibition called, 'The last Polish Jews.' It was in the late 1980s the photo was made in Remuh Synagogue in Cracow. I am second from the right.

During Jewish festivals I go to the synagogue, and on Friday evenings and Saturday mornings too. I have been a member of the Jewish community organization since 1945. I am one of its oldest members, because a lot of people died and a lot of people have moved away. I also meet other Cracow Jews on Sabbath and at festivals at the synagogue. But not many people come to the synagogue, and unfortunately we can't make up a minyan.

תמונה זו צולמה עבור תערוכת הצילומים שנקראה, „היהודים הפולנים האחרונים”. זה היה בסוף שנות ה-80. התמונה צולמה בבית הכנסת של הרמ"א (רבי משה איסרליש), בקרקוב. אני השני מימין.

במהלך החגים היהודיים, אני הולך לבית הכנסת, וכן בערבי שישי ובשבתות בבוקר. אני חבר בקהילה היהודית מאז 1945. אני אחד מהחברים הוותיקים, משום שהרבה אנשים נפטרו ורבים אחרים עזבו. אני גם פוגש יהודים אחרים מקרקוב בשבת ובחגים בבית הכנסת. אך לא הרבה אנשים באים לבית הכנסת ולצערי אנו לא יכולים לקיים מניין.

דזירזוניוב | DZIERZONIOW

שנות ה-40 | 1940s

פליקס ניאזנובסקי | Feliks Nieznanowski

This is me, Feliks Nieznanowski with some Jewish friends during our weekend cleaning of the Jewish hostel.

I was there in 1946-1947 and found myself in the center of things. There were so many cliques and clubs--who knew which one to join? I had come back to Poland as a leftist, because I had survived the war in the Soviet Union. So I ask, 'Which organization am I supposed to join?' 'The ZWM!' they tell me. Alright, let it be the ZWM.

Everyone was so full of passion then—we had arguments about everything. And I loved every minute of it.

זה אני, פליקס ניאזנובסקי עם כמה חברים יהודים במהלך ניקוי האכסניה היהודית בסוף השבוע.

שהיתי שם בין השנים 1946-1947 ומצאתי את עצמי במרכז העניינים. היו כה הרבה חבורות ומועדונים – מי ידע לאיזה להצטרף? חזרתי לפולין כשמאלני, כי שרדתי את המלחמה בברית המועצות. אז אני שואל, „לאיזה ארגון אני צריך להצטרף?” „לארגון הנוער הלוחם!” (ZWM, Związek Walki Młodych – ארגון קומוניסטי פולני) הם אומרים לי. בסדר, שיהיה ארגון זה.

כולם היו כה מלאי התלהבות אז – היו לנו ויכוחים על הכל. ואני אהבתי כל רגע.

SOSNOWIEC | סוסנוביץ

1939

Halina Leszczynska | האלינה לשצינסקה

This picture was taken at the wedding of Bluma Birencwajg, my father's sister.

My father, Dawid, came from Sosnowiec. His father's name was Abram, and his mother was Tema. There were six children in all. Four daughters and two sons. One daughter was called Rachela, the second one Sala, the third one Laja, and the fourth one was Bluma. And my father's brother was Judka.

Bluma and her husband left when the German-Russian War broke out. And I think they died... They disappeared without a trace.

תמונה זו צולמה בחתונה של בלומה בירנצווייג, אחותו של אבי.

אבי, דוד, בא מסוסנוביץ. לאביו קראו אברהם ואימו נקראה טמה. היינו שישה ילדים, ארבע בנות ושני בנים. לבכורה קראו רחלה, לשנייה סלה, לשלישית לאיה והרביעית הייתה בלומה. שמו של אחיו של אבי היה יהודה.

בלומה ובעלה עזבו את פולין כשמלחמת גרמניה-רוסיה החלה. אני חושבת שהם מתו... הם נעלמו מבלי להשאיר עקבות.

OSTROW LUBELSKI | אוסטרוב לובלסקי |
1922

Yakov Honiksman | בקעי וניכסמן

This is a picture of my maternal grandfather, Moisey Grinberg. I was given this wonderful old photo when I was in Poland in 1974. One of the residents of the town, where my grandfather had been very much respected, kept this photo.

I saw my grandfather only once when I was four years old, but I remember him well. He was a tall Jewish man with a big half-gray beard. He was handsome.

זו תמונה של סבי מצד אמי, מוישה גרינברג. קיבלתי את התמונה הישנה והנפלאה הזאת כשהייתי בפולין ב-1974. אחד מתושבי העיר, בה סבי היה מוערך מאוד, שמר את התמונה הזו.

ראיתי את סבי רק פעם אחת כשהייתי בן ארבע, אבל אני זוכר אותו היטב. הוא היה יהודי גבוה עם זקן ארוך, חציו שיבה. הוא היה איש נאה.

CRACOW | קרקוב

שנות ה-40 | 1940s

יוסף סורין | Jozef Seweryn

I had my own camera, a Leica with a fixed focus lens. I would always carry it around with me. I would take pictures from the tram.

One day I managed to take several pictures of a street round-up of Jews. I took them from inside a coffin, through a knothole. The coffin was set up in the window of a funeral parlor, which was owned by my friend Staszek Gawlik, a Pole.

הייתה לי מצלמת „לייקה“, עם עדשה בעלת פוקוס קבוע. תמיד נשאתי אותה עמי. נהגתי לצלם תמונות מתוך הרכבת החשמלית.

יום אחד הצלחתי לצלם כמה תמונות של לכידת יהודים ברחוב. צילמתי אותן מתוך ארון קבורה, דרך חור בחתיכת העץ. ארון הקבורה היה מקובע בחלון ראווה של בית הלוויות, שהיה בבעלותו של חברי הפולני סטזק גאווליק.

גורה קלוואריה | GORA KALWARIA

1941

הנריק פרייס | Henryk Prajs

This picture was taken on February 25, 1941.

That was the day all Jews from Gora Kalwaria were deported and “resettled” in the Warsaw ghetto.

Neighbors came over and told me “Listen, run away, go - you don’t look like a Jew.” I heard that there were Jews in Magnuszew - there was a sort of grapevine during the occupation - and that there were no deportations there. So I basically ran away that evening. Except for my brother, I don’t know what happened to my family. I lost contact with them that day.

התמונה צולמה בעשרים וחמישה בפברואר 1941.

ביום זה גורשו כל היהודים מגורה קלוואריה ו"ישובו מחדש" בגטו ורשה.

כמה שכנים באו ואמרו לי: „תקשיב, תברח מפה, אתה לא נראה כמו יהודי”. שמעתי שיש יהודים במגנושב- הייתה חרושת שמועות בזמן הכיבוש- ושלא בוצעו שם גירושים. ברחתי באותו הערב. מלבד אחי, אני לא יודעה מה קרה למשפחה שלי. אבד לי כל קשר עמם באותו היום.

KIELCE | קילצה

1941

יוליאן גרינגרס | Julian Gringras

These are my parents, Fajgla and Koppel Gringras, together while in Kielce ghetto.

The last time I met up with my parents was in Kovel. I tried to persuade my father not to go back to Kielce. But he was being persuaded by my eldest sister's husband, Obarzanski, who said that you could work things out with the Germans, you could get along, that it was not so bad and that you can get along with a gendarme if you bribe them.

For another few years they lived in Kielce under the German occupation, until the liquidation of the Kielce ghetto.

אלה הורי, פייגלה וקופל גרינגרס, בגטו קילצה.

הפעם האחרונה שפגשתי את הורי הייתה בקובל. ניסיתי לשכנע את אבי לא לחזור לקילצה, אך אוברזנסקי, בעלה של אחותי הגדולה, שיכנע אותי שאפשר להגיע להסדר עם הגרמנים, שאפשר להסתדר איתם, שזה לא היה כל כך רע ושניתן להסתדר עם שוטרים בעזרת שוחד.

במשך כמה שנים נוספות, הם חיו בקילצה תחת הכיבוש הגרמני, עד חיסול הגטו.

קובל | KOVEL

שנות ה-30 | 1930s

מיכאל פרידמן | Michal Friedman

This is my sister Rywka Friedman. She was a fantastically gifted girl and I had a friendlier relationship with her than with my elder sister, with whom I had frequent quarrels.

When I was returning from Russia on a troop train that passed through Kovel, I asked my commanding officer for leave of absence and went down to the town to look for the remains of our home. Nine people survived from the entire town; out of 18,000 Jews. I came across a girlfriend of my sister's, a Pole; she gave me several photographs. She told me in detail how it had been done. I learnt about the torments the Jews had gone through, about how they were shot and dumped in a mass grave.

זו אחותי רבקה פרידמן. היא הייתה ילדה מחוננת להפליא ויחסיי איתה היו טובים יותר מאשר עם אחותי הגדולה, עמה התווכחתי לעיתים קרובות..

שבתי מרוסיה ברכבת שהחזירה את החיילים והכוחות הלוחמים, הרכבת עברה בקובל וביקשתי רשות ממפקדי הישיר לצאת לחופשה. ירדתי אל העיר כדי לחפש את שרידי ביתנו. רק תשעה אנשים שרדו מכל העיר; מתוך 18,000 יהודים. נתקלתי בחברה של אחותי, פולניה; היא נתנה לי מספר תמונות. היא סיפרה לי בפירוט מה קרה בעיר. למדתי על הייסורים שהיהודים עברו, על האופן שבו נורו ונזרקו לקברי אחים.

Ostbahn Kolej Wschodnia

Personalausweis } Nr. 0275-
Dowód tożsamości osoby }

Nur gültig für die Monate mit gültiger Ausweisemarke — Ważny tylko dla miesięcy, na które opiewają marki dowodowe

ist die in nebenstehendem Lichtbild Dargestellte
jest Osoba na obok zamieszczonej fotografii

ist die Ehefrau — Sohn — Tochter — Verwandte*)
jest żoną — synem — córką — krewnym (na)
(Vor- und Zuname — Imię i nazwisko)

des Vorschweißers Wilhelm Gemrot.
p. (Dienstbezeichnung und Name des Bediensteten)
(Stopień służbowy i nazwisko pracownika)

des Lichtbild ist von der Inhaberin
Fotografia jest przez właściciela (lke)

unabhängig unterschrieben.
niezależnie podpisana.

Tarnów, den 24 März 1944

(Unterschrift des Inhabers)
(Podpis właściciela)

Marja Gemrot

(Dienststempel)
(Pieczęć służbowa)

Ostbahn-Ausbesserungswerk Tarnów
VERWALTUNGSABTEILUNG

(Dienststelle)
(Miejsce służbowe)

*) Nichtzutreffendes ist durchzustreichen

(Unterschrift und Dienstbezeichnung)

CRACOW | קרקוב

1940s | שנות ה-40

Salomea Gemrot | סלומי גמרוט

Non-Jewish friends of mine from my home village, the Wisniowski family, changed my documents to say I was married. Wilhelm Gemrot, who's name I took, was a son of the family I was working for in Niepolomice near Krakow. I got that job after I escaped from the Rzeszow ghetto in late 1942. When Wilhelm found out my situation he offered his help.

After my escape from the ghetto I was hidden by Polish families in villages. Each of these families was threatened by neighbors. Everywhere, wherever I was. I saved my life, but I had to move from one place to another, using my contacts. But my friends, who risked their life for me, helped me.

חברי הלא יהודים, מהכפר הולדתי, משפחת וויסניובסקי, שינו את המסמכים הממשלתיים שלי כך שלפיהם הייתי נשואה. ווילהלם גרמוט, ממנו קיבלתי את שם משפחתי המזויף, היה בן של המשפחה אצלה עבדתי בנייפולומיצה ליד קרקוב. קיבלתי את העבודה לאחר שברחתי מגטו ז'שוב בסוף שנת 1942. כשוילהלם גילה את מצבי, הוא הציע לי עזרה.

אחרי בריחתי מהגטו, משפחות פולניות החביאו אותי בכפרים. כל אחת מהמשפחות הללו היו מאוימות ע"י השכנים. בכל מקום, לא משנה איפה הייתי. הצלתי את חיי, אך נאלצתי לעבור ממקום למקום, תוך שימוש בקשרים שלי. אבל חברי, שסיכנו את חייהם בשבילי, עזרו לי.

CRACOW | קרקוב

שנות ה-40 | 1940s

Emilia Leibel | אמיליה לייבל

This is a picture of my mother Ester Grossbart (nee Leibel) and my father Bencyjon Grossbart. It was taken by the Germans in the ghetto in Cracow. I found it after the war at the Jewish Committee headquarters on Długa Street in Cracow amongst pictures of other Jews from the ghetto.

My parents were a very loving couple, so much so that we children saw it. When Mother was ill or something it showed especially. Father was a very good man and very kind person.

From Cracow ghetto they were sent to a forced labor camp in Plaszow and from there to Belzec death camp, where they were murdered in 1943.

זוהי תמונה של אימי, אסתר גרוסברט (שם נעורים: לייבל), ואבי בן-ציון גרוסבר. התמונה צולמה על ידי הגרמנים בגטו קראקוב. מצאתי אותה אחרי המלחמה במטה הוועד היהודי ברחוב דלוגה בקראקוב בין תמונות של יהודים אחרים מהגטו.

הורי היו זוג אוהב מאוד, כל כך אוהב, שאנחנו, הילדים, שמנו לב לכך. ניתן היה לשים לכך לב במיוחד כאשר אמא הייתה חולה ובהזדמנויות אחרות. אבא היה אדם טוב מאוד ואיש נדיב.

מגטו קראקוב הם נשלחו למחנה עבודה בפלאשוב, ומשם אל מחנה ההשמדה בלז'ץ, בו הם נרצחו ב-1943.

WARSAW | וורשה

שנות ה-30 | 1930s

לודוויק קראסוקי | Ludwik Krasucki

These are my maternal grandparents Cecylia and Nikodem Krasucki.

Grandma came from a prosperous Jewish family from Lowicz, which is on the western fringe of the Mazovia region. The family business was processing. They owned flour mills and distilleries as early as the 18th century.

My grandfather had studied law but never graduated: he probably went to university in Poznan for a while. Because he was born in Russia, he had an excellent command of Russian, as well as German, some French, and of course Hebrew, since he was religious. They both were murdered in the Warsaw ghetto in 1942.

אלו הם סבי וסבתי מצד אימי, ציציליה וניקודם קראסוקי.

סבתא הגיעה ממשפחה יהודית משגשגת מלוביץ, שנמצאת בקצה המערבי של מחוז מזוביה. בבעלותם היו טחנות קמח ומזקקות כבר מהמאה ה-18.

סבי למד משפטים אך לעולם לא סיים את התואר: הוא כנראה הלך לאוניברסיטה בפוזנן לזמן מה. מאחר שהוא נולד ברוסיה, הוא שלט היטב בשפה הרוסית, כמו גם בגרמנית, מעט צרפתית וכמובן בעברית, כי היה דתי. שניהם נרצחו בגטו וורשה בשנת 1942.

אופולה | OPOLE

1941

לילי טאובר | Lilli Tauber

My parents, Wilhem and Johanna Schischa, were deported from Vienna to the Opole ghetto in Poland on February 26, 1941. They were murdered a year later in either the Belzec or Sobibor concentration camp.

My father wrote this about the mass accommodation in the ghetto: "If you could only see our one-story 'chicken-coop'... eight people sleep on the first floor, so to speak, and seven on the second. And believe it or not, we are comfortable enough and have enough space. We are envied by 2,700 people who still have to sleep on the floor or on a wooden board, or, in the best case scenario, on a deckchair..."

הורי, וילהם וג'והנה שישקה, גורשו מווינה לגטו אופולה שבפולין ב- 26 בפברואר 1941. הם נרצחו כעבור שנה באחד ממחנות ההשמדה-בלז'ץ או סוביבור.

אבי תיאר את הצפיפות הקשה בגטו: „אילו רק יכולתם לראות את, לול התרנגולים' שלנו בעל הקומה האחת... שמונה אנשים במפלס הראשון ושבעה במפלס השני. ותאמינו או לא, היה לנו נוח ומרווח למדי. 2,700 איש קינאו בנו משום שהם נאלצו לישון על הרצפה, על קרשי עץ או במקרה הטוב ביותר על כסא נוח...”

קילצה | KIELCE

1928

יוליין גרינגראס | Julian Gringras

This is my class at the Rey Gymnasium in Kielce. I am the second from the right in the second row. The first on the right is my best friend and future brother-in-law Mosze Baum. I was in a class that numbered around fifty students, three of them Jewish.

The three of us didn't keep to ourselves but mixed with the others. There were no insults, no name-calling. But each year, the number of pupils in each grade dwindled sharply. Thirty of us made it to graduation. Students dropped out because they had to go to work. Times were difficult for everyone; we were all struggling.

זו היא כיתתי בגימנסיה „ריי” בקילצה. אני השני מימין בשורה השנייה. הראשון מימין הוא חברי הטוב וגיסי לעתיד משה באום. הייתי בכיתה שמנתה כ-50 תלמידים, שלושה מהם יהודים.

שלושתנו לא התבודדנו אלא התחברנו עם השאר. לא היו העלבות ולא שמות גנאי. אבל בכל שנה, מספר התלמידים בכל שכבה צנח. שלושים מאיתנו סיימו את הלימודים בתיכון. תלמידים נשרו מפני שהם נאלצו לצאת לעבוד. הזמנים היו קשים עבור כולם; כולנו נאבקנו.

פדרבורן | PADERBORN

2004

דנוטה מיניוסקה | Danuta Mniowska

This photo was taken during one of my meetings with young people in Germany. I am standing with two girls from the Gymnasium in Delbrich. They had done an entire project based on my life story and I was very, very touched.

When trips to Germany were being organized for elderly Polish Jews, I decided to try to join in myself. The first time I did so was in 2001. Now I've gone to meet young Germans three times and I really love doing it. I meet with teenagers like the ones in this photo and share my stories with them. It has made me feel good to do this.

התמונה צולמה במהלך אחת מפגישותי עם צעירים בגרמניה. אני עומדת עם שתי בנות מבית ספר תיכון בדלברריך. הן הכינו פרוייקט שלם המבוסס על סיפור חיי והדבר נגע לליבי מאוד.

כשהחלו לארגן סיורים לגרמניה עבור קשישים פולנים יהודים, החלטתי לנסות ולהצטרף. לראשונה הצטרפתי בשנת 2001. כעת זו הפעם השלישית שלי, ואני נהנית מכך מאוד. אני נפגשת עם מתבגרים כמו אלו שבתמונה וחולקת את סיפורי איתם. עשייה זו גורמת לי לתחושת סיפוק.

לובן סלסקי | LUBAN SLASKI

1959

לאון גל אדר | Leon Glazer

This is a picture of my class, taken on June 6, 1959, the day of my graduation from a parttime Technical High School for Economics in Luban Slaski.

I didn't go to gymnasium, because I wanted to get a commercial education. I passed an exam and they took me. For the first two years I went to school in Brzeg, and then the school moved to Luban, where I took my school-leaving certificate. I'm standing in the middle row, third from the right. I can't really recall anyone else in that picture. It was taken outside of the school building by a professional photographer.

זאת תמונה של כיתתי, שצולמה בששה ביוני, 1959, ביום סיום לימודי בבית הספר התיכון הטכני לכלכלה בלובן סלסקי.

לא הלכתי לבית ספר תיכון רגיל מכיוון שרציתי לקבל השכלה בתחום המסחרי. עמדתי בבחינה והתקבלתי לבית הספר. בשנתיים הראשונות ללימודי, למדתי בברז'ג, ואז בית הספר עבר ללובן, שם קיבלתי את תעודת הגמר. אני עומד בשורה האמצעית, שלישי מימין. אני לא יכול לזהות מישהו אחר בתמונה זו. היא צולמה מחוץ לבניין בית ספר ע"י צלם מקצועי.

RZESZOW

1924

סלומהא פמרוט | Salomea Gemrot

This is a picture of my class at the Artistic Crafts Industry School. The headmistress is shown here, in the middle row, third from the right.

It was a very good school. There were army headquarters in Rzeszow, and Polish officers were not allowed to marry anyone who did not have a secondary education. So girls from manor houses went to school with me, as well as the daughters of officers and other officials. Despite the fact that I was the only Jew there, I had lots of friends.

We learned how to make hats and lingerie, and I learned sewing, clothing design, and all kinds of embroidery.

זאת התמונה של כיתתי מבית הספר לאמנויות. המנהלת יושבת בשורה האמצעית, שלישית מימין.

זה היה בית ספר טוב מאוד. בריישא (ד'שוב), שכן מטה הפיקוד הצבאי ועל הקצינים הפולניים בו, נאסר להתחתן עם נשים חסרות השכלה תיכונית. לכן, יחד איתי למדו בבית הספר, בנות המעמד הגבוה ובנותיהם של קצינים ואנשים בעלי תפקידים בכירים. על אף שהייתי היהודייה היחידה בבית ספר, היו לי הרבה חברים.

למדנו להכין כובעים והלבשה תחתונה, לתפור, לעצב בגדים ולרקום.

RADOMSKO | ראדומסקו

שנות ה-20 | 1920s

אפולוניה סטארזץ | Apolonia Starzec

This is my class. I am the first from the left, sitting.

I went to kindergarten in Radomsko. And then I went to gymnasium. I was always the youngest in the class. I never went to elementary school. There were several gymnasia in town. Two for boys, one for girls, and the co-educational private one, run by Mrs. Weintraub. She was the school's owner and headmaster. Some of the teachers were Zionists, members of Shomer. Mr. Brumberg, who taught biology, was the leader of the Hashomer Hatzair guys. I didn't belong anywhere because I wasn't interested and everyone was older than me.

זו תמונה של כיתתי. אני יושבת ראשונה משמאל.

הלכתי לגן ילדים בראדומסקו, ולאחר מכן לבית ספר תיכון. תמיד הייתי הצעירה ביותר בכיתתי. מעולם לא הלכתי לבית ספר יסודי. היו מספר בתי ספר תיכונים בעירי- שניים לבנים, אחד לבנות ובית ספר פרטי מעורב, שנוהל ע"י הגברת ויינטראוב. היא הייתה הבעלים והמנהלת של בית הספר. כמה מהמורים היו ציוניים, חברים בתנועת „השומר“. מר ברומברג, שלימד ביולוגיה, היה מנהיג תנועת „השומר הצעיר“. לא השתייכתי לאף תנועה מאחר שלא הייתי מעוניינת בכך וכולם היו מבוגרים ממני.

אוסטקה | USTKA

1951

אסתר מיגדלסקה | Estera Migdalska

Jewish orphans from Lodz, Wroclaw and Warsaw on a "harvest action" in Ustka.

When I came back to Poland after the war, I immediately registered with the Jewish Committee. They were conducting interviews there with young people and persuaded me to move to a dormitory. This was officially called the Józef Lewartowski Youth Home, on Jagiellonska Street. The idea was that I would be with my peers and also learn to speak Polish better. My uncle (with whom I had been staying) had only a single room in a three-room flat for himself, his wife, and a child who was to be born in a few months' time. So I was actually happy to go to the youth home. I stayed there for three years.

יתומים יהודים מלודז', ורוצלאב וורשה ב"פעולת קציר" באוסטקה.

כשחזרתי לפולין אחרי המלחמה, נרשמתי מיד במשרדי הוועד היהודי. הם ראינו שם אנשים צעירים ושכנעו אותי לעבור לפנימייה. הפנימייה נקראה, באופן רשמי, "בית הנוער על שם יוזף לבארטובסקי", ושכנה ברחוב יאגילונסקה. הרעיון היה כי אני אחיה עם בני גילי ובמקביל אלמד לדבר פולנית טוב יותר. לדודי, אצלו גרתי לפני-כן, היה רק חדר אחד בדירת שלושה חדרים. חדר זה שימש אותי, את אשתו וגם את תינוקם, שנולד כעבור כמה חודשים. לכן ממש שמחתי ללכת לפנימייה. נשארתי שם שלוש שנים.

דזירזוניאָװ | DZIERZONIOW

1946

הלינה לשצינסקה | Halina Leszczynska

This picture shows a group of students from Pieszyce and Dzierzoniow during an excursion. I am in the second row from the top, seventh from the left.

I have to say that the years I spent in the dormitory in Dzierzoniow and later in Wroclaw were the best years of my life. I am still in touch with all my friends from that period. When I went to Israel, we had a big reunion there! Most of these old friends didn't have families. We never asked anyone how he had survived the war. Why not? I don't know. Everyone was happy to be there, and that was that.

תמונה זו מציגה קבוצה של סטודנטים מפיאשצ'ה ודזירזוניוב במהלך טיול. אני בשורה השנייה מלמעלה, שביעית משמאל.

אני חייבת לומר שהשנים אותן ביליתי בפנימיות בדזירזוניוב ומאחר יותר בוורוצלב, היו השנים הטובות ביותר בחיי. אני עדין שומרת על קשר עם כל חברי מאותה תקופה. בביקורי בישראל, ל, היה לנו איחוד מרגש! לרוב חברי הותיקים לא היו משפחות. מעולם לא שאלנו אחד את השני איך הוא שרד את המלחמה. למה לא? אני לא יודעת. כולם היו שמחים להיות שם, וזה היה מספיק.

קילצ'ה | KIELCE

1930

ג'וליאן קרינגרס | Julian Gringras

This is a photograph of my class at the Rey gymnasium in Kielce. We are standing in the classroom. In the center, is Irena Breneisen, the German teacher. I am first on the left, standing up, and fourth in the row is my best friend and future brother-in-law, Mosze Baum.

I took all the class photographs with the camera on the tripod. I would put on what we called the 'autoknips', the timer, and run to my place. Very often on these photographs I'm peering at the camera to check if it's working. My face is a little different than the faces of my other classmates on the photograph. Then I would make the prints myself.

זו תמונה של כיתתי בגימנסיה ריי שבקילצ'ה. אננו עומדים בכיתה הלימוד. במרכז עומדת אירנה ברניזן, המורה לגרמנית. אני עומד ראשון משמאל. רביעי בשורה ניצב חברי הטוב ביותר וגיסי לעתיד משה באום.

אני צילמתי את כל התמונות בעזרת מצלמה וחצובה. הייתי מפעיל את הטיימר ורץ למקומי. לעיתים קרובות, בתמונות אלה אני מציץ לעבר המצלמה כדי לבדוק אם היא עובדת, ולכן הבעת הפנים שלי נראית שונה במידה מסוימת מזו של שאר חבריי לכתה בתמונה. לאחר מכן הייתי מדפיס את התמונות בעצמי.

קילצה | KIELCE

1936

יוליאן גרינגראס | Julian Gringras

This is a photograph of my father, my grandfather and my father's brother Moric playing chess. Dad was addicted to chess – an addiction that cost us plenty. He and Moric would sit for hours in one of two patisseries, playing chess for money. My mother hated it, because the games didn't bring in any profit. Only losses.

And it was not just Jews in those patisseries playing chess among themselves. Religion and profession didn't matter. Chess was something we could describe as an ecumenical calling, and people got together because they liked chess.

זהו תצלום של אבי, סבי ואח של אבי מוריץ משחקים שחמט. אבא היה מכור למשחק - התמכרות שעלתה לנו המון כסף. הוא ומוריץ היו יושבים במשך שעות באחת משתי הקונדיטוריות ומשחקים שחמט עבור כסף. אמא שלי שגאה את זה, כי המשחקים לא הביאו רווח כלשהו. רק הפסדים.

ולא רק היהודים שיחקו שחמט באותן קונדיטוריות בינם לבין עצמם. לדתם ולמקצועם של השחקנים, לא היתה כל חשיבות. שחמט היה משהו שיכלנו לתאר כאוניברסלי, ואנשים התחברו זה לזה כתוצאה מאהבת המשחק.

ראבקה-דרוי | RABKA-ZDROJ

שנות ה-30 | 1930s

אלכסנדר זיימני | Aleksander Ziemny

This is my family and our friends on an excursion in Rabka. I am sitting in the very front of the group.

In their free time my parents would go out with their friends to a dance hall called "Pod Gwiazda" [The Star]. There was dancing, plus vodka to drink, herring to eat, and guest performances by Lopek Krukowski. They would organize amateur "living tableaux," which were something like short plays without words. My parents didn't have very much free time, however. Father worked hard; two or three times a week he would go by train to the local court in Jordanow, 14 kilometers away. Mama helped Father in his office, and kept house.

אלו בני משפחתי וחברינו בטיול בראבקה. אני יושב ממש בקדמת הקבוצה.

בזמנם הפנוי, נהגו הורי וחבריהם לצאת לבלות באולם ריקודים שנקרא: „פוד גוויאזדה” („הכוכב”). שם הם רקדו, שתו וודקה, אכלו דג מלוח וצפו באומנים אורחים כגון לופק קרוקובסקי. הם נהגו לארגן הופעות של חובבים שהציגו מחזות בפנטומימה. אבל, להורי היה זמן פנוי רק לעיתים נדירות. אבא עבד הרבה, פעמיים או שלוש בשבוע הוא היה נוסע ברכבת לבית המשפט המקומי ביורדנוב, מקום המרוחק 14 ק"מ מהעיר שלנו. אמא עזרה לאבא במשרדו וניהלה את משק הבית.

LEGNICA | לגניצה

שנות ה-70 | 1970s

מיכאל ואז'אגר | Michal Warzager

Here is my wife Zoja Warzager, nee Titowa, with me (right) and a friend, whose name I don't recall. It was cold that day, which is why I have my trench coat closed so tightly!

When we arrived in Legnica, we didn't know anything about the place. People simply moved into apartments, whatever they could find. These were empty apartments left by the Germans from the town who had been resettled.

We used to go visit some friends who lived on the other side of the park. Once a friend came over at midnight saying his wife had baked a fish pie. He got us out of bed, and we went to his house in the middle of the night.

בתמונה, אשתי זויה וואז'אגר לבית טיטובה, עימי (מימין) ועם חבר, שאת שמו אינני זוכר. זה היה יום קר, ולכן מעילי סגור היטב.

בהגיענו ללגניצה, לא ידענו דבר על המקום. אנשים פשוט נכנסו לדירות שמצאו. אלו היו דירות נטושות שהותירו הגרמנים שעזבו את העיר.

נהגנו לבקר כמה חברים שגרו בצידו השני של הפארק. פעם אחת, חבר הגיע אלינו בחצות ואמר שאשתו אפתה פשטידת דגים. הוא הוציא אותנו ממיטותינו, והלכנו לביתו באמצע הלילה.

LOCATION UNKNOWN | מיקום לא ידוע

1930s | שנות ה-30

Emilia Leibel |

This is my mother-in-law Anna Leibel with my daughter Halinka in our car.

My husband had a Tatra, a Czech car; he'd had it since 1926 or 1928, I think.

First he taught me how to drive himself, and then later, when there was a driving school in Kalwaria, he invited two of the examiners round and told them I wanted to take the driver's test. There wasn't any traffic as such in Kalwaria, but when I was taking the test this beggar -- an invalid, an old man, happened to cross the road in front of me. I swore, something vulgar, like: "Darn, goddammit! He had to go and get in my way!" The examiner found that very funny: "Well, now you're a real driver!"

זו חמותי אנה לייבל עם בתי הלינקה במכונית שלנו.

לבעלי הייתה מכונית צ'כית מסוג „טאטרה” לדעתי משנת 1926 או 1928.

בתחילה הוא לימד אותי בעצמו לנהוג במכונית, ולאחר שניפתח בית ספר לנהיגה בקלווריה, הוא הזמין שני בוחנים לביתנו ואמר להם שאני רוצה לעבור טסט. לא הייתה תנועת מכוניות בקלווריה, אך במהלך הטסט, לפתע קבצן זקן ונכה חצה את הכביש מולי. צעקתי משהו גס כמו „לעזאזל, הוא היה חייב לחצות את הכביש דווקא מולי!” הבוחן צחק ואמר: „ובכן, עכשיו את נהגת אמיתית!”

לודז | LODZ

1948

יעקב ברומברג | Jakub Bromberg

This is me with my wife, Frymeta Kalisz, and our son at the zoo in Lodz.

Before meeting her, I had met her brother, Mietek Kalisz, first in Lublin and then a second time in Lodz. He invited me to his place, and it was there that I got to know Frymeta. We got married in Lodz on August 14, 1945. I didn't want to get married, but she swept me away: we had only known each other for a few months, but I loved her. Our son was born one year after our marriage. But my wife had not wanted to have a baby. She had come back from the camp and said she didn't want to have children. I loved my son and I said I wanted him.

זה אני עם אישתי, פרימטה קאליש ועם בננו בגן החיות בעיר לודז'.

לפני שפגשתי את אשתי, פגשתי את אחיה, מייטק קאליש, לראשונה בלובלין ואחר כך בפעם השניה בלודז'. הוא הזמין אותי לביתו, ושם הכרתי את פרימטה. התחתנו בלודז' ב- 14 באוגוסט, 1945. לא רציתי להתחתן, אבל היא סחפה אותי: הכרנו אחד את השנייה רק כמה חודשים, אבל אהבתי אותה. בננו נולד שנה אחרי נישואינו. אולם אשתי לא רצתה ילדים. היא חזרה מהמחנה ואמרה שהיא לא רוצה ילדים. אני אהבתי את הבן שלי, ואמרתי שאני רוצה אותו.

KAZIMIERZ 1957

KAZIMIERZ 1937

קד'מיז | KAZIMIERZ

1937

אמיליה ראץ | Emilia Ratz

My father allowed me to spend my vacations in this Jewish camp, a camp that was neither kosher - the teachers weren't religious – nor Zionist. One summer, I met a student who had pitched his tent close to mine. He fell in love with me and wrote me letters long after I had returned home.

I didn't have the slightest idea what this all meant. I was barely 17 years old and hadn't finished school; a 22-year-old seemed like an old man to me. I even told my mother to say I wasn't home when he called. When my father found out who he was—the son of a very rich Jewish man — he was furious and asked me, Couldn't you at least talk to him?

אבא שלי הרשה לי לבלות את חופשותי במחנה יהודי. המחנה לא היה כשר- המורים לא היו דתיים, וגם לא ציונים. קיץ אחד, פגשתי סטודנט שנטה את אוהלו קרוב לשלי. הוא התאהב בי וכתב לי מכתבים גם זמן רב לאחר שחזרתי הביתה.

לא היה לי שמץ של מושג מה היתה משמעות הדבר. הייתי בקושי בת 17 ועדיין לא סיימתי את ביה"ס. בחור בן 22 נראה לי מבוגר. אפילו אמרתי לאמא שלי לאמר לו שאני לא בבית כשהוא התקשר. כאשר אבא שלי גילה מי הוא היה- בנו של יהודי עשיר מאד, הוא רתח ושאל אותי: "לא יכולת לפחות לדבר איתו?"

קרקוב (שמאל), סולקוביצה (ימין) | CRACOW (L), SULKOWICE (R)

שנות ה-30 | 1930s

אלינה פיזגרונד | Alina Fiszgrund

Left: This is my husband, Maksymilian Fiszgrund, on the left, with his boss, Emil Haecker, the well known editor-in-chief of Naprzod ("Forward") Daily. (From 1892 to 1939, Naprzod was the first Polish socialist daily, and then the official newspaper of the PPS, or Polish Socialist Party.) After he returned to Cracow, Maksymilian started working as a reporter for Naprzod.

Right: This is my husband with Rozia and Bronia, his daughters from his first marriage, on a street in Sulkowice. Rozia looks no older than ten, and Bronia about eight years old.

משמאל: משמאל הולך בעלי, מקסימיליאן פיזגרונד עם הבוס שלו, אמיל האקר, העורך הידוע של היומן „נפז'וד” („קדימה”). (מ-1892 עד 1939, נפז'וד היה העיתון הפולני הסוציאליסטי הראשון, והעיתון הרשמי של ה-PPS שהיתה המפלגה הסוציאליסטית הפולנית). אחרי שהוא חזר לקרקוב, מקסימיליאן החל לעבוד ככתב בנפז'וד.

מימין: זה הוא בעלי עם רוזיה וברוניה, בנותיו מנישואיו הראשונים, ברחוב בסולקביצה. רוזיה נראית לא יותר מבת 10, וברוניה בת 8 בערך.

יטלו | JASLO

1921

מתילדה חרבובצקה | Matilda Hrabovecka

This is Grandfather Weil, my mother's father. He was very sweet when we were growing up. I remember he used to tell me that he was a businessman, but I guess by today's standards, that would be a rather liberal description. Sitting next to him is my aunt with her son and my sister Anna, who was nine when the photo was taken.

My grandfather died before World War II. My cousin escaped to the Soviet Union early in the war, when the Germans invaded. We found out later that he died in one of the Gulag camps, so his escape from the fascists didn't help him. My aunt was deported to a concentration camp, but we never learned which one. She never came home.

זהו סבא וייל, אביה של אמי. הוא היה מתוק מאוד בזמן שגדלנו. אני זוכרת שהוא היה אומר לי שהוא היה איש עסקים, אבל אני מניחה לפי הסטנדרטים של היום, שזה היה תיאור ליברלי למדי. מי שיושבת לידו היא דודתי עם בנה ועם אחותי אנה, שהייתה בת תשע כאשר התמונה צולמה.

סבי נפטר לפני מלחמת העולם השנייה. בן דודי ברח לברית המועצות בתחילת המלחמה, עם פלישת הגרמנים לפולין. גילינו מאוחר יותר כי הוא מת באחד מהגולאגים, כך שברירתו מהפשיסטים לא עזרה לו. דודתי גורשה לאחד ממחנות הריכוז, אבל מעולם לא גילינו לאיזה מהם. היא מעולם לא חזרה הביתה.

קראסניק | KRASNIK

1930

בנימין זילברברג | Benjamin Zylberberg

This is my family. It is the most valuable photo that I own. From the left, in the lower row: my sister Surel, my mother Hinda, my father Mordechaj, and my brother Duwydl; in the upper row: me, Lybaly - my brother Mojsze's wife, then Mojsze, and my brother Wigde.

My father, Mordechaj Zylberberg, a Hasid, was born in Ozarow Kielecki, about 40 kilometers from Krasnik. My mother, Hinda (nee Nyrenberg), was born in Krasnik. Dad was a furrier and had a cap-making workshop, while Mom kept house. Ninety percent of my father's customers were Poles, even though he could only say a few words in Polish.

זו המשפחה שלי. זו התמונה הכי חשובה שיש בידי. בשורה התחתונה משמאל יושבים אחותי סורל, אמי הינדה, אבי מרדכי ואחי דוידל. בשורה העליונה עומדים אני, ליבלי – אשתו של אחי מוישה, אחי - מוישה ואחי ויגדה.

אבי מרדכי זילברברג, שהיה חסיד, נולד באזור רוב קיילצקי, כ- 40 קילומטר מקראסניק. אמי הינדה (לבית נירנברג), נולדה בקראסניק. אבא היה פרוון והיה בעל בית מלאכה להכנת כובעים, בעוד שאמי הייתה עקרת בית. אף על פי שתשעים אחוז מלקוחותיו של אבא היו פולנים, הוא ידע רק מילים בודדות בפולנית.

קילצה | KIELCE

1938

אסתר מיגדלסקה | Estera Migdalska

There are my cousins on my father's side. I'm not in this photo.

I could swear this picture was taken in the courtyard of my grandmother's house in a Jewish area of Kielce. I remember the fence. I also remember that there was no water at Grandmother's home. There was a market square in front of the entrance to the neighborhood.

In Kielce, I was a well-behaved, quiet, good child who obeyed the adults. It was a bit more stern there than in Pinsk, though Grandmother was very kind and loved me very much.

אלו בני הדודים שלי מצד אבא. אני לא נמצאת בתמונה זו.

אני יכולה להישבע שהתמונה הזו צולמה בחצר ביתה של סבתי, בשכונה היהודית של קילצה. אני זוכרת את הגדר. אני גם זוכרת שלא היו מים זורמים בביתה של סבתא. הייתה כיכר שוק, לפני הכניסה לשכונה.

בקילצה, הייתי ילדה מנומסת, שקטה, וטובה שצייתה למבוגרים. בקילצה, המשמעת היתה קצת יותר נוקשה מאשר בפינסק. סבתא היתה מאוד טובה והיא אהבה אותי מאוד.

BOCHNIA | בוכניה

1931/32

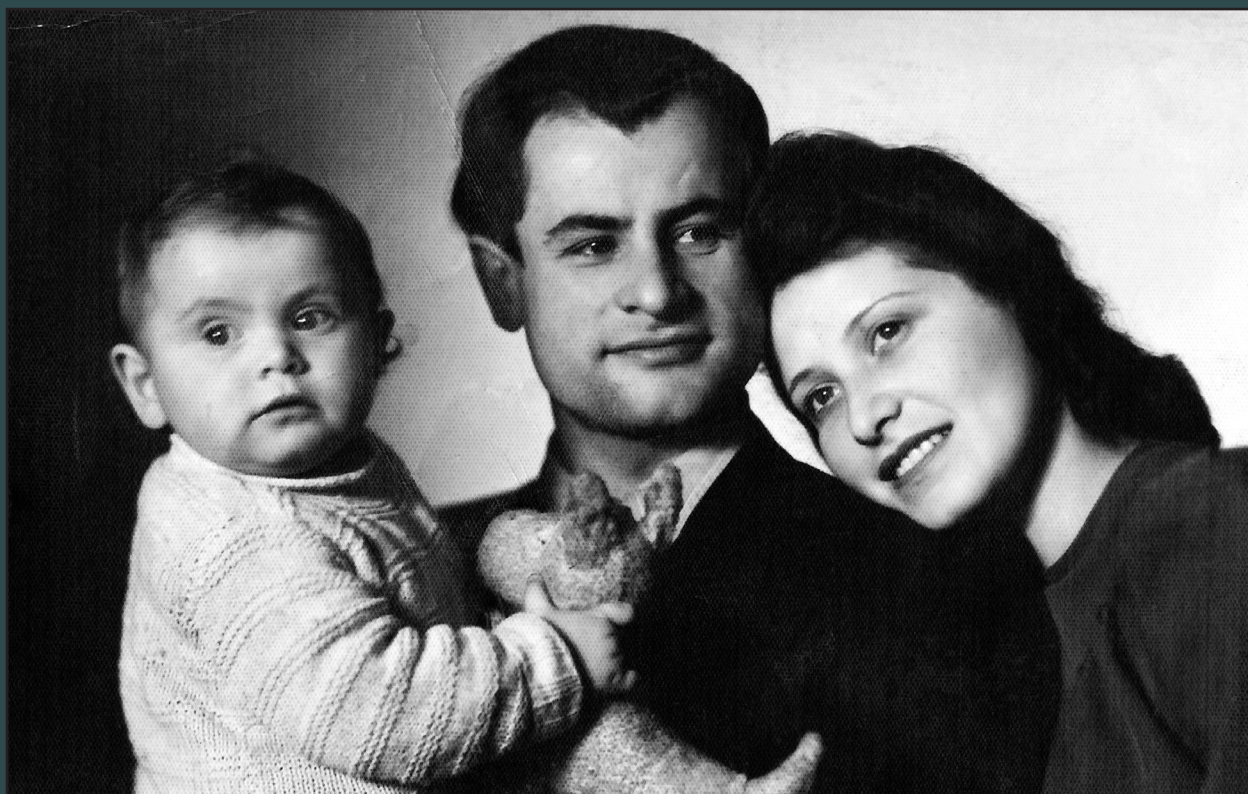
Teofila Silberring | תאופילה סילברנינג

This is my husband Adam Silberring driving the family car, a Steyr. I know that in this picture he is too short to reach the steering wheel and is sitting on a pillow!

Adam's father was a protégé of the Polish diplomatic service, and my husband became a driver. He had a driver's license from back before the war. His father used to say that Adam drove, and he paid his fines! Adam did very well, because he used to drive for some commander, and he was given food.

זהו בעלי אדם סילברנינג, נוהג במכונית המשפחתית, מכונית מסוג סטייר. ידוע לי שהיה נמוך מכדי להגיע להגה, לכן הוא יושב על כרית!

אבא של אדם היה בן טיפוחים של השירות הדיפלומטי הפולני, ובעלי מונה לנהג. היה לו רישיון נהיגה עוד מלפני המלחמה. אבא שלו היה נוהג לומר שאדם נהג, והוא שילם את הקנסות שלו! אדם הצליח מאד, כי הוא מונה להיות נהגו של מפקד שדאג שיקבל אוכל.

LODZ | לודז

שנות ה-40 | 1940s

יעקב ברומברג | Jakub Bromberg

This is my brother-in-law, Mietek Kalisz, with his wife Lola Kalisz, nee Piwko, and their daughter Fryda.

I met my future wife's brother in Lublin, where I spent some time before I came to Lodz. I lent him some money, because I had money. He was a happy-go-lucky fellow, but a shirker; he didn't want to work, and he couldn't write. He was never rolling in dough. When I came to Lodz, he invited me to live with him and that's how I met my wife.

זהו גיסי, מייטק קליש, עם אשתו לולה קליש, לבית משפחת פיבקו ובתם פרידה.

פגשתי את אחיה של אשתי לעתיד בלובלין, שם שהיתי זמן מה לפני שהגעתי ללודז'. אני הלווייתי לו קצת כסף שהיה לי. הוא היה בחור שמח, אבל עצלן: הוא לא רצה לעבוד ולא ידע לכתוב. אף פעם לא היה לו כסף רב. כשבאתי ללודז', הוא הזמין אותי לגור איתו וכך פגשתי את אשתי.

LODZ | לודז

1910s | 1910 סביבות

Jerzy Pikielny | יז"י פיקיילני

This is my mother and her brother, Leon, known as Lolek.

My mother, Czeslawa, was born in 1897. She went to a girls' gymnasium in Lodz. She wanted to enroll in a university but Grandpa wouldn't allow it. I know Mom was musically gifted, she used to sing and play the piano back before her marriage.

Lolek was two years younger than my Mom. As soon as the Legions were formed, Lolek, who was still underage, ran away to the army. Grandpa went to look for him and found him brushing horses in some unit.

זו אימי עם אחיה ליאון, שהיה ידוע גם בתור לולק.

אימי, צ'סלבה, נולדה בשנת 1897. היא למדה בבית ספר תיכון לבנות בלודז'. היא רצתה להירשם לאוניברסיטה אבל סבא לא הרשה זאת. אני יודע שאמא הייתה מוזיקאית מחוננת, היא נהגה לשיר ולנגן בפסנתר לפני נישואיה.

לולק היה צעיר מאמי בשנתיים. כשהחלו הלגיונות הצבאיים להתגבש, לולק, שעדיין היה קטין, ברח מהבית כדי להתגייס לצבא. סבא יצא לחפש אותו, ומצא אותו מבריש סוסים ביחידה צבאית כלשהי.

WARSAW | וורשה

1910

Emilia Kushnir | אמיליה קושניר

My father, Yosif Leibman (center) with his brother Wolf and sister Klara.

My father had two older sisters named Leah and Esfir who died in Moscow in the early 1930s. I know nothing more about them. Then my father was born and after him his sister Klara and brother Wolf. The three of them came to Warsaw to live with their brother Moisey around 1910. They stayed there, and the brothers worked in commerce. Moisey was very bright and tried to teach his relatives accounting. Eventually Klara and her husband, as well as Wolf, moved to the United States, where they died in the 1940s.

בתמונה – אבי, יוסף לייבמן (במרכז) עם אחיו וולף ואחותו קלרה.

לאבי היו שתי אחיות מבוגרות ממנו – לאה ואספיר, שנפטרו במוסקבה בתחילת שנות ה-30. פרט לכך איני יודעת עליהן דבר. לאחר מכן נולד אבי ולאחריו נולדו אחותו קלרה ואחיו וולף. שלושתם הגיעו לוורשה על מנת לחיות עם אחיהם מוישי (משה) בשנת 1910 בערך. הם נשאו שם והאחים עבדו במסחר. מוישי היה בחור מבריק. הוא ניסה ללמד את קרובי משפחתו הנהלת חשבונות. במשך הזמן קלרה ובעלה וולף היגרו לארצות הברית, שם הם נפטרו בשנות ה-40.

WARSAW | וורשה

1950 (left | שמאל) / 2001 (right | ימין)

Krystyna Budnicka | כריסטינה בודניצקה

Left: This picture was taken just before my summer holidays, because I thought my school uniform was very pretty.

Right: I have been strongly involved with the Jewish community in Poland since 1990. I was the vice-chairperson of the Children of the Holocaust Organization for a few years. I'm very attached to the people there. And it makes me very happy to see young people rediscovering their Jewishness and returning to their long-lost roots. I've never hidden the fact that I'm a Jew. I went to Israel for the first time in 1961. Everyone at work was astonished when I came back a few weeks later - they were sure I would stay there.

בצד שמאל : תמונה זו צולמה בדיוק לפני חופשת הקיץ, מכיוון שחשבתי שהתלבושת האחידה של בית- הספר שלי היתה יפה.

בצד ימין: אני מאד מעורבת בקהילה היהודית בפולין מאז 1990. הייתי סגנית היו"ר של ארגון ילדי השואה במשך כמה שנים. אני מאוד קשורה לאנשים שם. ממש משמח אותי לראות אנשים צעירים שמגלים מחדש את יהדותם וחוזרים לשורשיהם האבודים. מעולם לא הסתרת את היותי יהודייה. הפעם הראשונה שהגעתי לישראל הייתה ב-1961. כולם בעבודה נדהמו כשחזרתי אחרי כמה שבועות- הם היו בטוחים שאשאר שם.

LODZ | לודז

1915

רומן רזניקוב | Roman Reznikov

This is a picture of (from left to right) my uncle lol Shoov, my mother's brother, his wife Dina, his sister Polya and the man next to Polya must be her husband. The photo was taken somewhere in Poland in 1915 - I'm pretty sure it was Lodz.

My mother's sister Polya was born in 1898 and her brother lol in 1899. When their parents left Lodz, Polya and lol refused to go with them for some reason. Before World War II they moved to Australia and then to Israel. Polya was married but I don't know her husband's name. I know that neither she nor lol had any children. Polya died in 1956 and lol died in 1960 in Israel.

זוהי תמונה של קרובי משפחתי (משמאל לימין) דודי לול שוב, אחיה של אימי, אשתו דינה, אחותו פולייה ובעלה. התמונה צולמה אי שם בפולין בשנת-1915 אני די בטוח שזה היה בלודז.

אחותה של אימי פולייה נולדה ב-1898 ואחיה לול נולד ב-1899. הוריהם של פולייה ולול עזבו את לודז, אך הם סירבו להצטרף אליהם מסיבה כלשהי. לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה הם נסעו לאוסטרליה ולאחר מכן עלו לישראל. פולייה נישאה, אך איני יודעת את שמו של בעלה. אני יודעת שלשניהם לא נולדו ילדים. פולייה נפטרה ב-1956 ולול נפטר ב-1960 בישראל.

אורלובו | ORLOWO

1938

יז'י פיקיילני | Jerzy Pikielny

I am in the middle of this group, wearing the white cap.

In 1937 we went to Sopot, which was part of the free territory of Danzig. The beaches were filled with people sticking Nazi flags in the sand and wearing Nazi arm bands. The next summer we went to Orlowo and stopped in at Sopot. It was nearly empty, and Jews were now restricted. We could only use the beach next to the toilets. That was the year a Polish friend said that Poland would fight Germany and win, "and we will drop Jewish heads from our Polish airplanes." Such was the mood then.

אני במרכז החבורה, חובש את הכובע הלבן.

ב-1937 נסענו לסופוט, שהייתה חלק מהעיר החופשית דנציג. החופים היו מלאים באנשים שענדו סרטים נאציים על זרועותיהם ותקעו דגלים נאציים בחול. בקיץ של 1938, נסענו באורלובו, ובדרך עצרנו בסופוט. סופוט הייתה כמעט ריקה וחל איסור על כניסת יהודים. הותר לנו שימוש רק בחוף שליד תאי השירותים. זאת הייתה השנה, שבה חבר פולני אמר שפולין תלחם בגרמניה ותנצח, „ואנחנו נפיל ראשים יהודיים מן המטוסים הפולניים שלנו”. זו הייתה האווירה בימים ההם.

יורטה | JURATA

שנות ה-50 | 1950s

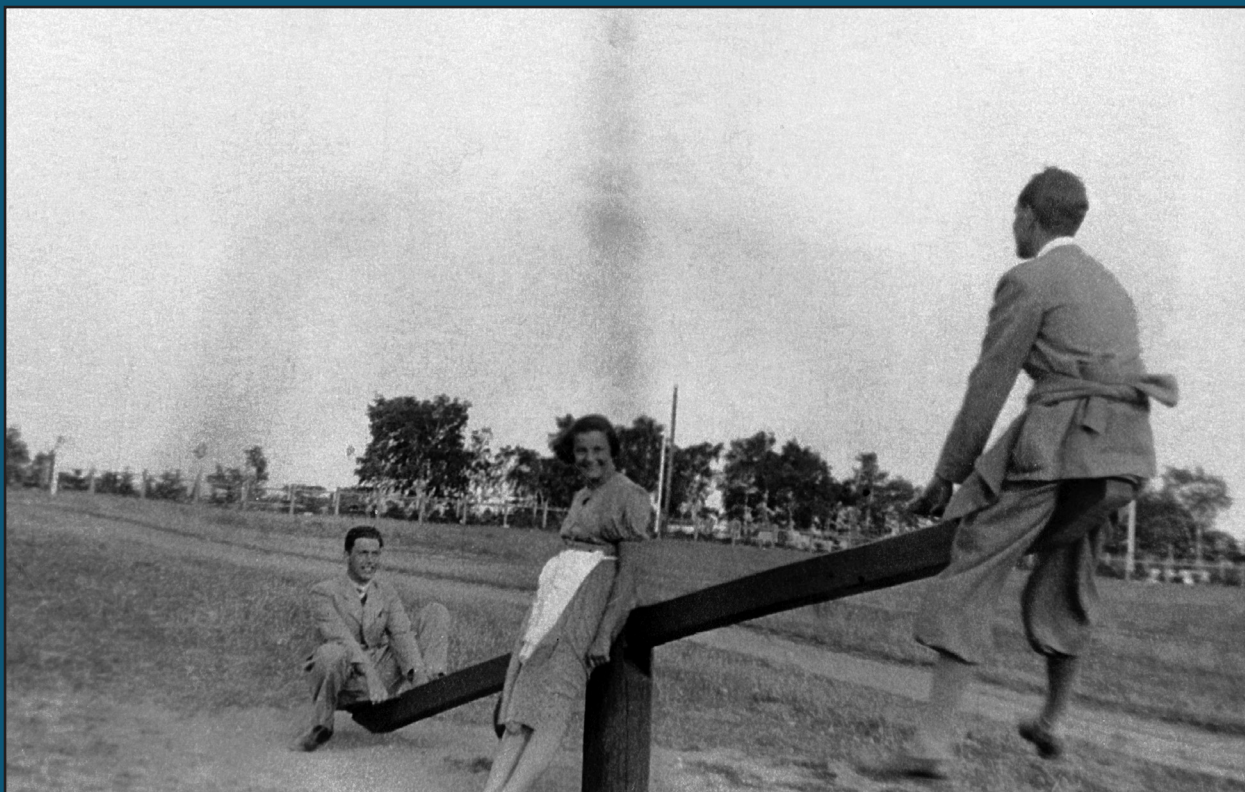
רומנה הולדר | Romana Holder

This is me in the first half of the 1950s in Jurata [on the Baltic coast in Poland] on vacation. The photo was taken by the Polish representative at the UN Bureau in New York, Mr. Henryk Birecki. He was on leave in Poland (in Jurata by the seaside) with his little sons. This picture (and the other ones from this vacation) was developed in America and then sent to Poland.

During the summer we went to those government resorts, in Bulgaria, Hungary and the GDR. But I wasn't proud of that or happy about it. I knew people held it against us, particularly that we were Jews.

זו אני במחצית הראשונה של שנות ה-50 במהלך חופשה ביורטה (על חוף הים הבלטי בפולין). התמונה צולמה על ידי הנציג הפולני במשרדי האו"ם בניו יורק מר הנריק בירצקי. הוא שהה בחופשה בפולין (ביורטה על חוף הים) עם בניו הקטנים. תמונה זו (ואחרות מחופשה זו) פותחה באמריקה ואז נשלחה לפולין.

את חופשות הקיץ נהגנו לבלות באתרי נופש ממשלתיים בבולגריה, הונגריה ומזרח גרמניה. אך לא התגאתי או שמחתי בכך. ידעתי שיש מי שנוטרים לנו על כך, בפרט על רקע יהדותינו.

אורלובו | ORLOWO

שנות ה-30 | 1930s

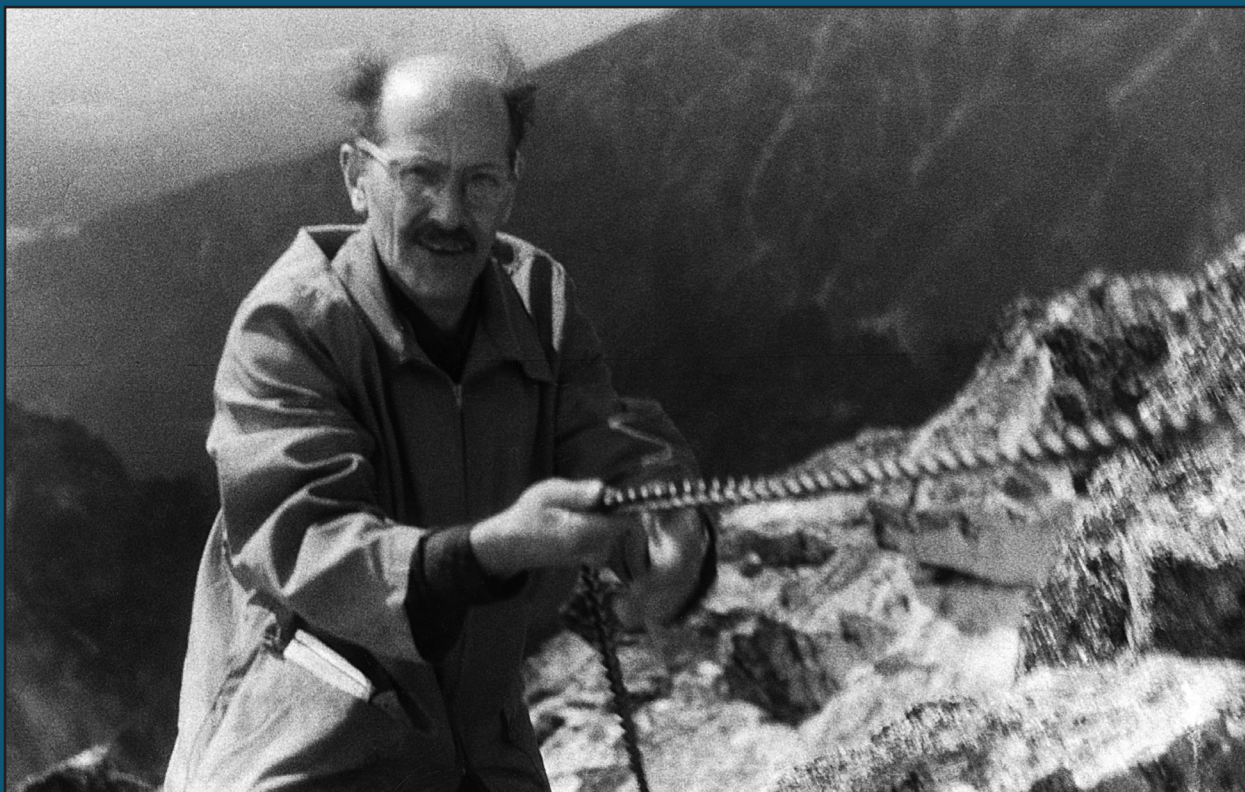
מריה זימנה | Maria Ziemna

We didn't use to go anywhere, travel, I only used to go to Zakopane to Grandma Rumeld, once or twice I went to the seaside, to Orlowo.

I used to spend time rather by myself. There were no trips together, no outings to the downtown to see something, no Sunday excursions. We had dinners at my grandparents on Sundays, and that killed the possibilities. I didn't even know Cracow well because my parents never went with me anywhere, never showed me anything. We may have gone to a museum once.

לא נהגנו לצאת לטיולים בשום מקום. אני נסעתי מדי פעם רק לסבתי רומלד בזקופנה. פעם או פעמיים נסעתי לשפת הים באורלובו.

את רוב הזמן ביליתי לבדי. לא היו טיולים משותפים, לא היינו יוצאים להסתובב במרכז העיר, אפילו לא בימי ראשון. בימי ראשון סעדנו ארוחת ערב בבית סבי וסבתי, וזה חיסל את כל האפשרויות לבילוי. אפילו לא הכרתי את קראקוב מספיק טוב כי הורי אף פעם לא לקחו אותי לעיר ולא הראו לי דבר. אולי הלכנו פעם למוזיאון.

שצ'ירק | SZCZYRK

שנות ה-60 | 1960s

אלפרד בורוביץ | Alfred Borowicz

This is me, climbing in the Tatra Mountains.

I have always loved mountains, and I have had some interesting adventures connected with them. I became an active mountaineer when I was a teenager. I had a friend from Wieliczka, Tadeusz Pel, and every year we went together to climb in the Tatras. My parents didn't like that. They worried about me. They had nothing against my going to Zakopane, but they didn't want me to climb. They tried to control me by reducing my allowance, but we put food aside all year and took it with us.

זה אני, מטפס על הרי הטאטרה.

תמיד אהבתי הרים, וחוויתי כמה הרפתקאות מעניינות הקשורות בהם. הפכתי למטפס הרים פעיל בנעורי. כל שנה טיפסתי על הרי הטאטרה יחד עם חברי מויליצ'קה, תדיאוש פל. ההורים שלי לא אהבו זאת. הם דאגו לי. הם לא התנגדו לנסיעותי לזאקופנה, אבל הם לא רצו שאני אטפס. הם ניסו לפקח עלי באמצעות הקטנת הקצבה שלי, אבל במשך השנה אגרנו אוכל, אותו לקחנו לטיפוס.

ש. פורבה | SZKLARSKA POREBA

1960

פליקס נייזנבובסקי | Feliks Nieznanowski

These are my children, Witek and Ewa.

Now Witek lives in Sweden. He had been going there to earn money by picking berries, but then he went again in 1980 and never returned. He worked as a paramedic at the psychiatric hospital in Uppsala and later was promoted to the post of manager of the municipal department of psychiatry.

Ewa lives in Poland. She earned a degree in agriculture.

אלה הם הילדים שלי, ויטק ואווה.

ויטק חי עכשיו בשוודיה. הוא נהג לנסוע לשבדיה כדי להרוויח כסף מקטיף תותי יער, אבל הוא לא חזר לפולין מנסיעתו לשם בשנת 1980. הוא עבד כפראמדיק בבית החולים הפסיכיאטרי באופסלה ובהמשך קודם לתפקיד של מנהל המחלקה הפסיכיאטרית העירונית.

אווה חיה בפולין. היא למדה וקיבלה תואר בחקלאות.

KOLUMNA | קולאמנה

שנות ה-20 | 1920s

אנה לנוטה | Anna Lanota

My parents rented a house near Lodz during summer holidays. We went there rarely because we spent most of our holidays in Skryhiczyn, where my father's family lived. We'd leave the city for at least a month or two. We'd take all our stuff. Often we would go to Zakopane, where we would rent cottages from peasants. All very idyllic.

In this picture me and my brother Mietek are sitting in the middle. He was then maybe four years - old, and I was around nine. It is the only photo I have of him.

הורי שכרו בית ליד לודז' במהלך חופשות הקיץ. נהגנו לנסוע לשם לעתים נדירות כי את מירב החופשות שלנו בילינו בסקרישין, שם גרה משפחתו של אבי. נהגנו לעזוב את העיר לפחות לחודש או חודשיים. היינו לוקחים את כל חפצינו. לעתים קרובות נסענו לזקופנה, שם שכרנו קוטג' מאיכרים. הכל היה מאד אידילי.

בתמונה אני ואחי מייטק, יושבים במרכז. הוא היה אז כבן ארבע ואני הייתי בערך בת תשע. זו התמונה היחידה שנותרה לי ממנו.

ZAKOPANE | זקופנה

1936, 1958

Irena Wygodzka | אירנה וויגודסקה

My father took the 1936 picture of me sitting on a rock in Dolina Koscieliska. I kept this picture with me throughout the war; it was one of the few keepsakes I had. After many years I really wanted to find that rock again - and I did. I had a picture of me taken in the same place, it was maybe in 1958. Father was no longer there, but the picture still was - and so was the rock.

Almost every year we'd go on vacation. We'd leave the city for at least a month or two. We'd take all our stuff and go somewhere near Katowice; to Bystra, to Cyganski Las, sometimes to Rabka; always to southern Poland, Silesia.

אבי צילם את התמונה בשנת 1936 כשישבתי על סלע בדולינה קוסצ'יליסקה. שמרתי את התמונה הזאת במהלך כל המלחמה; התמונה היתה אחת מהמזכרות הבודדות שנותרו לי. כעבור שנים רבות, מאוד רציתי למצוא את הסלע שנית והצלחתי. הצטלמתי שוב באותו מקום, בערך ב- 1958. אבי לא היה שם עוד, אבל התמונה עדיין הייתה וכך היה גם הסלע.

כמעט כל שנה נהגנו לצאת לחופשה. היינו עוזבים את העיר לפחות לחודש או חודשיים. היינו לוקחים את כל חפצינו ונוסעים למקום כלשהו בקרבת קטוביץ; לבריסקה, לציגנסקי לאס, לפעמים לרבקה; ותמיד לדרום פולין, לשלזיה.

קז'ימ'יז | KAZIMIERZ

1938

אנה מאס | Anna Mass

I am at the top on the left in this picture, in the polka dot blouse.

My father was a watchmaker and for years traveled from town to town, until he opened a shop in Lublin. In the summer, though, he set up shop in Kazimierz Dolny, a lovely little resort town. But I never liked to swim; the water was too cold. And I didn't like to sunbathe; the sun was too hot. But I loved being there with my friends, and Dad liked it because people were always going swimming with their watches on, getting sand in them, and then needing him to fix them.

אני בחלק השמאלי העליון של התמונה, לובשת את החולצה עם הנקודות.

אבי היה שערן ובמשך שנים נדד מעיר לעיר, עד שהוא פתח חנות בלובלין. בעונת הקיץ, הוא נהג לפתוח חנות בקז'ימ'יז' דולני, עיירת נופש קטנה ונחמדה. אני לא אהבתי לשחות, המים היו קרים מדי. גם לא אהבתי להשתזף, השמש הייתה חמה מדי. אבל אהבתי להיות שם עם החברים שלי. גם אבא אהב להיות שם, משום שאנשים תמיד היו הולכים לשחות כשהם עונדים את שעוניהם. לשעונים היה נכנס חול ולכן הם בקשו את שרותיו בתיקונם.